

**ПОДАТКОВА ЗНИЖКА З ПДФО:
СТИМУЛЮЮЧИЙ ТА ФІСКАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ**
Наталя Дутова, Дар'я Вільман

**TAX REBATE ON PERSONAL INCOME TAX
AS A SOCIAL LEVERAGE**
Natalia Dutova, Daria Vilman

***Анотація.** У статті розглянуто сутність застосування податкової знижки з податку на доходи фізичних осіб. Досліджено виконання податковою знижкою своєї стимулюючої функції як податкового інструменту. Розглянуто міжнародний досвід щодо зменшення податкового тягара з доходів платників.*

***Ключові слова:** податок на доходи фізичних осіб, податкова знижка, податковий інструмент, витрати, ставка податку.*

***Summary.** The article considers the essence of application of the tax deduction from the tax on personal incomes. It investigates the tax discount of its stimulating function as a tax leverage. The article attends to international experience in reducing the tax burden on taxpayers' income is considered.*

***Key words:** personal income tax, tax rebate, tax leverage, tax rate.*

Постановка проблеми. Податки виступають невід'ємною складовою механізму реалізації фіскальної функції, виконання якої забезпечує стабільне наповнення бюджету країни. Податок на доходи фізичних осіб виконує фіскальну та стимулюючу функції в залежності від мети його впровадження. Даний податок має суттєвий фіскальний потенціал, оскільки є важливим джерелом наповнення бюджету України. Проявом стимулюючого ефекту є застосування податкової соціальної пільги, за рахунок якої зменшується зобов'язання перед бюджетом платника податку та застосування податкової знижки, сутність якої полягає у поверненні частини вже сплачених коштів до бюджету.

Однією з актуальних проблем сьогодні є питання отримання податкової знижки, а саме механізму часткового повернення сплаченого до бюджету податку на доходи фізичних осіб. Особливої уваги потребує питання застосування податкової знижки з ПДФО та дослідження проблеми виконання податковою знижкою своїх соціальних та економічних функцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання оподаткування доходів фізичних осіб ПДФО досліджували у своїх працях багато вітчизняних вчених: Н. Л. Правдюк, О. А. Подолянчук, Я. П. Іщенко, О. О. Любар, Н. М. Ткаченко та Н. О. Ільєнко, С. В. Бойко та О. О. Драган, Л. А. Задорожня, М. С. Онуфрик та інші. Зокрема, науковці звертали увагу на фіскальні та облікові проблеми ПДФО, однак значна кількість обмежень та нюансів застосування податкової знижки передбачає вирішення питання щодо доцільності та необхідності її використання як дієвого інструменту оподаткування.

Метою статті є дослідження сутності та висвітлення проблем механізму функціонування податкової знижки з ПДФО для активізації дій громадян щодо часткового повернення сплаченого податку.

Виклад основного матеріалу. У всіх країнах світу податок на доходи фізичних осіб займає значну частину у структурі податкової системи. Значущість даного податку полягає у його фіскальній функції та спроможності виступати податковим інструментом для регулювання соціально-економічних процесів країни.

За даними Державної казначейської служби України, надходження з ПДФО займають вагоме місце в структурі податкових надходжень (Рис. 1). За Звітом про

виконання Державного бюджету України, у 2018 році до бюджету надійшло 91,741 млрд грн ПДФО, що становить 12,80% загальних доходів Державного бюджету України – 2018 [1].

Через ПДФО здійснюється взаємозв'язок громадян, які сплачують даний податок, з державою (в особі фіскальних органів) і місцевими органами самоврядування. Таким чином, кошти громадян-платників частково формують доходи бюджету і дають підстави для контролю за ефективністю використання державних ресурсів.

Рис. 1: Частка ПДФО у структурі загальних податкових надходжень

Однією із соціальних складових при визначенні ПДФО є податкова знижка. Згідно Податкового кодексу України (далі – ПКУ), податкова знижка для фізичних осіб, які не є суб'єктами господарювання, – це документально підтверджена сума (вартість) витрат платника податку-резидента у зв'язку з придбанням товарів (робіт, послуг) у резидентів – фізичних або юридичних осіб – протягом звітного року, на яку дозволяється зменшення його загального річного оподаткованого доходу, одержаного за наслідками такого звітного року у вигляді заробітної плати, у випадках, визначених ПКУ [2].

За інформацією Державної фіскальної служби, правом на податкову знижку з ПДФО у Вінницькій області за результатами 2016 року скористалось 7 544 осіб. Після перерахунків сума податку до повернення з бюджету склала 9 029,1 тис. грн. Серед громадян, що виявили намір отримати податкову знижку, найбільшу частку займають ті, хто сплачував кошти за навчання, їх частка становить близько 78 %; особи, які сплачували страхові платежі, – їх майже 18 %; користувачі іпотечним кредитом – 2 %.

У 2017 році своїм правом на податкову знижку скористалось 7 815 вінничан. Після перерахунків для них сума податку до повернення з бюджету склала 11 304,1 тис. грн. Кількість громадян, які скористалися правом на податкову знижку, збільшилась за рік на 271 особу, а повернення платникам податку у 2017 році збільшились на 2 275 тис. грн у порівнянні з 2016 роком [3].

За два місяці 2019 р. 3 253 вінничан вже прозвітували про отримані у 2018 році доходи. Загалом задекларовано майже 284,5 млн грн. Із загальної кількості декларантів правом на податкову знижку скористалось 2 055 громадян [3].

Загалом по Україні, відповідно до інформації Державної фіскальної служби, у 2017 році правом на податкову знижку скористалися понад 65 тис. осіб з 513 тис., які задекларували своє податкове зобов'язання з ПДФО.

Аналіз показує, що на практиці податкову знижку в Україні застосовує незначна частина платників податків.

Податкові системи зарубіжних країн, що на відміну від України характеризуються як прозорі та прості, більш успішніші. Їх основною перевагою та особливістю є використання прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб. В різних країнах світу держави підтримують своїх громадян-платників податку за рахунок зниження податкового тягаря, застосовуючи податкові пільги, знижки, допомоги.

У США платниками податку на доходи фізичних осіб є: самотні; подружжя з спільною сплатою податку; подружжя з самотійною сплатою; глави господарств. Існує можливість отримати податкову знижку для: подружжя зі спільною декларацією; самотніх; домогосподарств; сліпих осіб; старших 65 років [0, Volkova, 2014, p. 131].

В Італії фізичним особам – платникам податку (найманим працівникам або самозайнятим особам), а саме, молодим сім'ям та дітям-утриманцям, також надається податкова знижка. Звільняються від оподаткування потерпілі під час землетрусу 2009 року.

В Японії фізичним особам – платникам податку (найманим працівникам або самозайнятим особам) надається податкова знижка для молодих сімей. Не оподатковуються кошти, витрачені на медичне обслуговування, лікування, страхування життя та пенсійне страхування. Також надаються пільги багатодітним родинам [Ошибка! Источник ссылки не найден., Koba, 2018, p. 122].

Дослідження ставок податку з доходів громадян в деяких країнах у 2017 році показує, що такі ставки у зазначених країнах перевищують українські в декілька раз, у результаті чого платники податку отримують значно вищі суми відшкодування. Ставки ПДФО становлять: у Франції – 75 %, Іспанії – 52 %, Бельгії – 50 %, Португалії – 48 %, Великобританії – 45 %, Німеччині – 39 %, Італії – 36 %.

Однією з гострих проблем оподаткування ПДФО в Україні є визначення переліку витрат, які доступні для включення до податкової знижки. Перелік означених пільг наведено в п. 166.3 ст. 166 ПКУ.

Сьогодні найпоширенішою податковою знижкою є знижка, надана у зв'язку з відшкодуванням вартості здобуття середньої професійної або вищої освіти самого платника податку або його родича першого ступеня споріднення. У 2017 році законодавством було введено певні зміни щодо отримання такої податкової знижки (Рис. 2) [2].

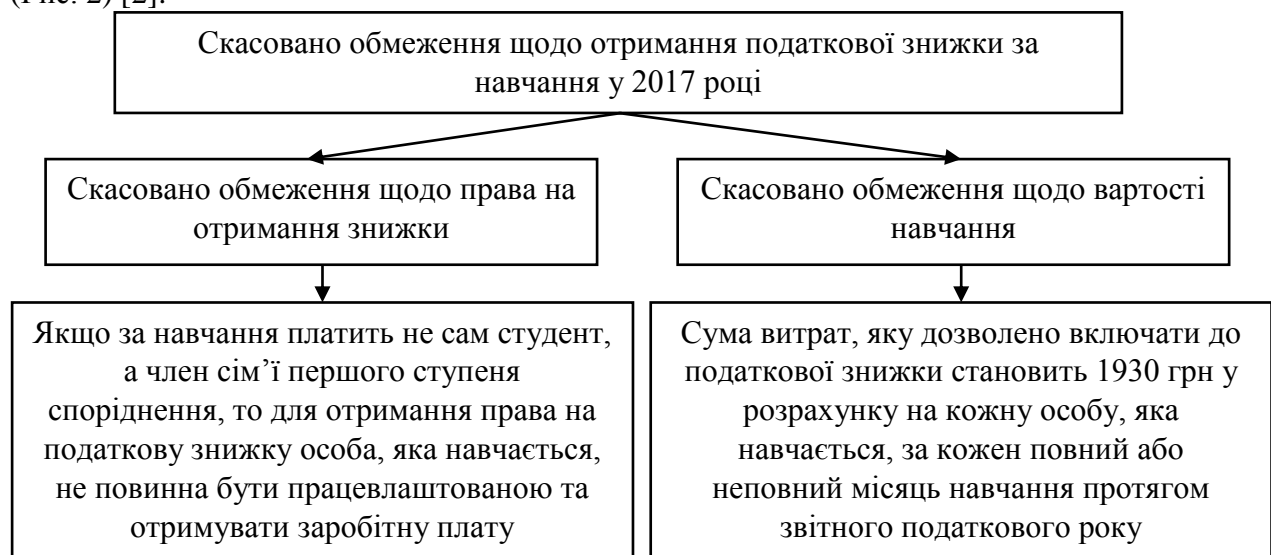

Рис. 2: Зміни у податковому законодавстві щодо отримання податкової знижки за навчання в 2017 р.

Джерело формування:[2].

При цьому необхідно враховувати, що "заклад освіти – це юридична особа публічного чи приватного права, основним видом діяльності якої є освітня діяльність" [6, Plakhtiy, 2018, p. 131].

Така знижка стимулює підвищення рівня освіти та підтримує професійне становлення молоді. Однак цей інструмент не враховує необхідність постійного підвищення кваліфікації працівника (протягом усього життя). Тобто оплата додаткових послуг навчального закладу (наприклад, підготовчих курсів, додаткових освітніх курсів) не враховується.

У європейських країнах існують подібні податкові пільги (знижки, допомоги, податкові вигоди) на навчання для студентів та їх батьків (Таб. 1).

Таб. 1: Податкові відшкодування для платників податку з доходів фізичних осіб у європейських країнах, 2017 рік

Країна	Податкове відшкодування для платників податку з доходів фізичних осіб
Франція	Батьки, які фінансово забезпечують дитину-студента (до 25 років), мають право застосовувати пільги на податки. Податкова пільга визначається пропорційно до суми оподаткованого доходу домогосподарств.
Португалія	Батькам надається пільга у розмірі 30 % (але не перевищує 500 євро) із застосуванням податкової знижки до витрат, які стосуються освіти. Залежно від доходів сім'ї існують обмеження.
Австрія	Надається податкова знижка (58,40 євро в місяць на дитину) для батьків, якщо студенту менше ніж 24 роки (у виняткових випадках до 25 років) і навчається.
Естонія	Батьки мають право на податкову пільгу, якщо дитина-студент навчається та проживає у Естонії та фінансово залежить від батьків, віком до 26 років.
Словенія	Податкові пільги для батьків надаються у вигляді податкових пільг для кожного утриманця та залежать від кількості утримуваних дітей (від 2436 до 7957 євро на рік у 2016 році). На отримання цієї пільги мають право батьки студентів, що здобувають вищу освіту, які не працюють або не ведуть бізнес і не досягли 26-річного віку.

Джерело формування: [7, 0, **Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Зарубіжний досвід свідчить, що у деяких країнах податкові пільги та знижки залежать від відсотка сплачених податків, у деяких країнах вартість відшкодування чітко окреслена, не зважаючи на вартість навчання. Майже у всіх досліджених країнах існує обмеження у віці дитини-студента, у більшості країн це 24-25 років.

До податкової знижки також можуть бути віднесені згідно з ПКУ частина суми процентів, сплачених платником податків за користування іпотечним житловим кредитом, сума видатків на будівництво (придбання) доступного житла та процентів за ним.

Іпотечний кредит для громадян має свої переваги та недоліки. Позитивним є те, що особи, які не мають власного житла, мають можливість його придбати, а негативним є те, що надмірне використання цієї пільги може призвести до значної заборгованості платників податків та нестабільності на ринку житла.

Варто зазначити, що застосування податкової знижки для отримання пільгового кредиту повинно передбачати, що банківська установа, яка надає такий кредит, має бути учасником відповідної програми або мати повноваження для виконання необхідних дій. У разі, якщо банківська установа не є учасником програми і не має певних повноважень для надання іпотечного кредиту, право на часткове повернення ПДФО буде втрачено [6, Plakhtiy, 2018, p. 135].

В Україні податкова знижка також застосовується на суми, які сплачені у вигляді пожертвувань або благодійних внесків неприбутковим організаціям, що зареєстровані в Україні. Метою надання такої знижки є спрямування коштів на допомогу та покращення суспільства, окремих його верств чи осіб, а саме підтримка активних громадян у сфері благодійності з боку держави.

Витрати на пожертвування мають певні обмеження, які зазначені у ПКУ, а саме, розмір витрат у вигляді внесків не повинен перевищувати 4 % від суми загального оподаткованого доходу за звітний рік [2].

В Україні в середньому один громадянин робить пожертвування на благодійність у розмірі 300 грн, а в США – більше ніж 800 доларів. У Англії середня сума пожертвувань становить 14 фунтів, але кількість людей, які передають свої кошти на благодійність, значно більша. В Європі та США це 70 % платників податку, в Україні – 10 % [8]. Тому саме податкове законодавство повинно стати стимулом такої діяльності.

Практика повернення податків за благодійні пожертвування існує і в США. Для отримання відшкодування або податкової знижки в США необхідно заповнити щорічну декларацію, в якій необхідно вказувати напрямок та суму пожертвувань. Вона не може перевищувати певний відсоток сплаченого податку, але, якщо сума пожертвувань значна, є можливість розбити її на декілька років.

В Україні використовується схожий механізм отримання податкової знижки з благодійних пожертвувань, але її використовує критично мала кількість платників. Причинами такої ситуації є залежність від офіційної заробітної плати та можливість застосовувати її лише один раз на фінансовий рік.

Важливим інструментом для активізації ринку фінансових послуг в Україні є застосування податкової знижки до сплачених страхових платежів та пенсійних внесків. Даний вид витрат в Україні, на жаль, не розповсюджений, оскільки населення має низький рівень довіри до страхових компаній та пенсійних фондів [9, Bondarenko, 2018, p. 138].

Економічні процеси держави передбачають підвищення економічних показників до норм ЄС. Як результат, зростання економіки призведе до збільшення довіри населення до фінансових інститутів.

Держава дає право на включення до податкової знижки оплати допоміжних репродуктивних технологій. Згідно з ПКУ, платник податку будь-якої статі має право на отримання податкової знижки на суму витрат на оплату допоміжних репродуктивних технологій, наданих дружині платника податків, але оплачених таким платником (чоловіком).

Варто зазначити, що можливість віднесення до податкової знижки включає і оплату вартості державних послуг, що пов'язані з усиновленням дитини. Мета надання таких знижок спрямована на покращення демографічної ситуації. На думку багатьох вчених, послуги, надані державою щодо усиновлення дітей, мають бути безкоштовними, а податкова знижка застосовуватись до витрат, які пов'язані з процесом усиновлення (нотаріальні послуги, медичні обстеження тощо).

Для включення витрат платника податку, понесених ним у зв'язку із лікуванням, для розрахунку податкової знижки необхідно, щоб вказана норма набирала чинності з 1 січня року, наступного за роком, у якому введено в дію закон "Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування". Станом на 1 січня 2019 року означений нормативно-правовий акт чинності не набрав, тому дана норма за наслідками 2018 року не застосовується.

Висновок. При наданні податкової знижки порушується принцип рівності усіх платників перед законом, оскільки податкову знижку має право отримати тільки той платник, який отримує дохід у вигляді заробітної плати. Платники ПДФО, які зареєстровані як підприємці або отримують доходи від індивідуальної трудової діяльності, не можуть використовувати цей податковий інструмент, оскільки їх доходи не вважаються заробітною платою.

Основними недоліками функціонування податкової знижки з ПДФО є її обмеженість переліком витрат. Так, вона застосовується для відшкодування лише витрат на освіту у вищих та професійно-технічних навчальних закладах. Пожертвування та благодійні внески неприбутковим організаціям в певній мірі стримують даний вид діяльності. Відшкодування ПДФО у вигляді податкової знижки одержує критично мала

кількість платників податку, що свідчить про неможливість виконання нею своїх функцій в повній мірі.

Список використаних джерел:

- [1] Місячний звіт про виконання державного бюджету України за січень-грудень 2018 року державної казначейської служби України. URL: www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=424819 (дата звернення: 10.05.2019).
- [2] Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010, № 2755-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2019).
- [3] Територіальні органи ДФС у Вінницькій області. URL: <http://vin.sfs.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2019).
- [4] Волкова О. В. Міжнародний досвід оподаткування доходів громадян в контексті сучасної податкової реформи в Україні. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2014. № 3(35). С. 128–135.
- [5] Коба О. В., Миронова Ю. Ю. Оподаткування доходів фізичних осіб: закордонний досвід та перспективи України. *Strategies for economic development: the experience of Poland and the of Ukraine*. 2018. С. 111–126.
- [6] Плахтій Т. Ф. Податкова знижка з податку на доходи фізичних осіб: порядок застосування та документальне підтвердження. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 3. С. 125–143.
- [7] Бондаренко Л. Ф., Водолазська Н. В., Бондарець О. М. Податкова знижка з ПДФО: сутність та нюанси застосування. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2018. Т. 29(68), № 3. С. 135–140.
- [8] *Taxation Trends in the European Union. Data for the EU Member States, Iceland and Norway*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. 300 с.
- [9] Бобрівець В. В. Податкова знижка з податку на доходи фізичних осіб – напрями удосконалення пільги для активізації благодійності в Україні. *Економічний простір*. 2018, № 130. С. 98–110.

References:

- [1] Monthly report on implementation of the state budget of Ukraine for January-December 2018 of the State Treasury Service of Ukraine. www.treasury.gov.ua. Retrieved from: www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=424819 [in Ukrainian].
- [2] The Tax Code of Ukraine of December 02, 2010, # 755-VI. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua> [in Ukrainian].
- [3] Territorial bodies of DFS in Vinnytsia region. Retrieved from: <http://vin.sfs.gov.ua> [in Ukrainian].
- [4] Volkova, O.V. (2014). International experience of taxation of incomes of citizens in the context of modern tax reform in Ukraine. *Scientific and production magazine "Business Navigator"*, N 3(35), 128-135 [in Ukrainian].
- [5] Koba, O.V. (2018). Taxation of Individuals' Income: Ukraine's Foreign Experience and Perspectives. *Strategies for economic development: the experience of Poland and the Ukraine*, 111-126 [in Ukrainian].
- [6] Plakhtiy, T.F. (2018). Tax deduction from personal income tax: application procedure and documentary confirmation. *Economy. Finances. Management: topical issues of science and practice*, N 3, 125-143 [in Ukrainian].
- [7] Bondarenko, L.F. (2018). Tax deduction from PIT: the essence and nuances of application. *Scientific notes of the Taurida National University named after V.I. Vernadsky. Series: Economics and Management, Vol. 29(68), Issue 3*, 135-140 [in Ukrainian].
- [8] *Taxation Trends in the European Union. Data for the EU Member States, Iceland and Norway*. (2018). Luxembourg: Publications Office of the European Union.

[9] Bobrivets, V.V. (2018). Tax deduction from the personal income tax – directions of improvement of privileges for activating charity in Ukraine. *Economic space*, N 130, 98-110 [in Ukrainian].

Biography of the authors:

1. Name: Dutova Natalia.

Academic titles: PhD in Economics, Associate Professor.

Organization: Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine.

Personal e-mail: dutova.dnv@donnu.edu.ua.

2. Name: Vilman Daria.

Academic titles: Student.

Organization: Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine.

Personal e-mail: vilman.d@donnu.edu.ua.